

SUOMEN KIRJASTOAUTOT AGRICOLA-BUSSEINA 2007

RAPORTTI
20.2.2008
Elina Maines & Kalle Varila

Sisältö

1 JOHDANTO	3
2 KIRJASTOAUTOISTA AGRICOLA-BUSSEJA.....	3
2.1 Hankkeen päätarkoitus ja tavoitteet.....	3
2.2 Rahoitus ja yhteistyökumppanit	4
3 HANKKEEN TOTEUTUS.....	4
3.1 Organisaatio	4
3.2 Kirjastoautojen varustaminen.....	5
3.2.1 Materiaalipaketti	5
3.2.2 Agricola-teemahylly.....	6
3.3 Kirjailijavierailut	6
3.3.1 Lukuviikko.....	6
3.3.2 Syksyn vierailut.....	8
3.4 Agricola-bussien osallistuminen tapahtumiin	9
3.4.1 Agricola 2007 -kulttuuritapahtuma Manillan tehtaalla Turussa	9
3.4.2 Valtakunnallinen pääjuhla Turussa	9
3.4.3 Jyväskylän kirjamesut.....	9
3.4.4 Kyläpäivä	10
3.4.5 SuomiAreena Porissa.....	11
3.4.6 Musapiknik Kupittaaanpuistossa Turussa.....	11
3.4.7 Rytärsky-päivä Vihdissä.....	11
3.4.8 Turun kirja- ja ruokamesut	11
3.4.9 Muut tapahtumat.....	12
3.5 Budjetti.....	12
3.5.1 Tulot.....	12
3.5.2 Menot	13
3.6 Tiedotus.....	14
4 AGRICOLA-BUSSIT MEDIASSA	14
5 PALAUTE.....	15
5.1 Palaute kirjailijavierailuista.....	15
5.2 Palaute juhluvuodesta yleensä.....	16
6 JUHLAVUODEN PERINTÖ.....	16
LIITE Vanha Ykkönen	

1 Johdanto

Agricolan juhluvuoden teema *Oma kieli, oma mieli* oli väljä ja ajatuksia herättävä. Tarkoituksena ei ollut nostaa Agricolaa kansakunnan kaapin päälle tai suomea ja suomalaisuutta ylitse muiden. Oman kielen hallinnan ja harrastuksen merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja henkiselle kasvulle on mittaamaton ja kirjaston roolia tämän vaalimisessa on vaikea yliarvioida.

Mikael Agricolan juhluvuoden valtuuskunnan ja Suomen kirjastoseuran yhteishankkeessa Suomen kirjastoautot toimivat vuoden 2007 aikana Agricola-busseina. Hankkeen myötä tehtiin tunnetuksi Mikael Agricolan elämäntyötä ja esiteltiin kirjastoautojen arvoa oman kielen ja mielen ylläpitäjinä.

Juhluvuoden aikana kirjastoautot varustettiin Agricola-teemabusseiksi eri tavoin. Autoissa myös järjestettiin monenlaisia tapahtumia, esimerkiksi kirjailijavierailuja ja marionettiteatteriesityksiä. Lisäksi kirjastoautot osallistuivat Agricola-busseina moniin vuoden aikana pidettyihin kulttuuritapahtumiin eri puolilla maata.

Kirjailijavierailut ja muut tapahtumat kattoivat varsin hyvin koko maan ja Agricola-bussit tulivat näin tutuiksi kymmenille tuhansille ihmisille. Erityisesti kirjailijavierailuista tuli myös erittäin positiivista palautetta kaikilta mukana olleilta tahoilta. Etenkin näiden vierailujen kautta Agricola-bussit ja kirjastoautot herättivät myös tiedotusvälineiden huomion. Erillistapahtumien lisäksi kirjastoautojen Agricola-teemavuosi näkyi lukuisille kävijöille luonnollisesti myös autojen normaaleilla koulu- ja iltareiteillä.

2 Kirjastoautoista Agricola-busseja

2.1 Hankkeen päätarkoitus ja tavoitteet

Mikael Agricolan juhluvuoden tapahtumia suunniteltaessa juhluvuoden organisaatiossa virisi idea Agricola-teemabussista, joka kiertäisi ympäri Suomea esitellen Mikael Agricolan elämäntyötä eri sukupolvia ja väestöryhmiä kiinnostavalla tavalla.

Samanaikaisesti Turun kaupunginkirjastossa syntyi ajatus kirjastoautojen Agricola-teemavuodesta. Mukaan hankkeeseen tulivat yhteistyökumppaneiksi Suomen kirjastoseura ja Lukukeskus.

Agricola 2007 -työryhmän kokouksessa Turussa 6.6.2006 nämä kaksi autohanketta päätettiin yhdistää. Erillisen teemabussin todettiin olevan liian kallis ja suurisuuntainen hanke. Lisäksi Suomessa on jo valmiina laaja, toimiva kirjastoautoverkosto, jonka autot voitiin valjastaa Agricola-juhluvuoden käyttöön. Suomen kaupunkeja ja kyliä kiertää yhteensä 172 kirjastoautoa, jotka pysähtyvät yli 14 000 kirjastoautopysäkillä (tilanne 31.12.2006).

Yleisillä kirjastoilla on Suomessa suuri merkitys kansalaissivistyksen sekä lasten monipuolisen lukutaidon ja oman kielen merkityksen tukijana. Kirjastoautot toimivat aktiivisessa yhteistyössä muun muassa koulujen kanssa. Ne tavoittavat hyvin myös ikääntyvän väestön ja pienten lasten vanhemmat.

Agricola-bussien tavoitteena oli toteuttaa tätä kirjastoautojen perinteistä tehtävää korostetusti *Oma kieli, oma mieli* -teemalla. Tavoitteena oli myös viedä kirjallisuutta ja kirjailijoita paikkakunnille ja yleisöille, jotka usein jäävät tällaisista tapahtumista paitsi.

Hankkeelle luotiin oma logo, jonka kuva-aiheena on Suomen ensimmäinen kirjastoauto *Vanha Ykkönen* (lisätietoja liitteessä), joka otettiin käyttöön Turussa 1961. Ohessa näkyvän logon suunnitteli Heikki Väyrynen.

2.2 Rahoitus ja yhteistyökumppanit

Rahoituspuolella hankkeen tärkeimmät tukijat olivat Agricola 2007 -organisaatio, jonka valtuuskunta myönsi rahoitusta Suomen kulttuurirahaston myöntämästä avustuksesta, sekä Suomen kirjastosäätiö. Agricola-bussihanke sai avustusta myös seuraavilta säätiöiltä ja yhdistyksiltä: Finlands svenska författareförening, Suomen kirjailijaliitto, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto sekä Suomen nuorisokirjailijat. Lisäksi BTJ Finland Oy kustansi autojen mainosteipit.

Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hanke toteutettiin Agricola 2007 -organisaation ja Suomen kirjastoseuran yhteistyönä. Tärkeimmät yhteistyökumppanit olivat kaikki Suomen kirjastoautot ja Lukukeskus.

Hankkeen pääasiallisesti rahoittamana ja Lukukeskuksen järjestämänä 25 kirjailijaa vieraili Agricola-busseissa toimineissa 40 kirjastoautossa. Muista tapahtumista vastasivat muiden muassa suomen kielen professorin Kaisa Häkkisen kouluttamat Agricola-teinit sekä Marco Pinto marionettiteatteriesityksellään.

3 Hankkeen toteutus

3.1 Organisaatio

Agricola-bussihanketta ideoitiin ja käynnistettiin vuoden 2006 aikana. Jo valmisteluvaiheessa mukana olleista henkilöistä muodostettiin juhlavuoden ajaksi työryhmä, johon kuuluivat seuraavat jäsenet:

Päivi Almgren, Suomen kirjastoseura

Keijo Perälä, Agricola 2007 - Turun paikallistoimikunnan puheenjohtaja

Ossi Tuusvuori, Agricola 2007 -juhlavuoden pääsihteeri

Kalle Varila, Suomen kirjastoseuran kirjastoautotyöryhmän puheenjohtaja

Helena Virtanen, Agricola 2007 -työryhmä, Turun kaupunginkirjasto

Käytännön vetovastuussa oli Turun kaupunginkirjasto ja erityisesti sen autokirjaston johtaja Kalle Varila oman työnsä ohessa. Hän toimi myös puheenjohtajana hankkeen kokouksissa.

Tammikuussa 2007 hankkeelle palkattiin osa-aikainen projektisihteeri, joka sai työtilat juhluvuoden sihteeristöstä. Projektisihteerinä, samoin kuin kokousten sihteerinä, toimi Elina Maines.

Suomen kirjastoautot Agricola-busseina -hankkeen työryhmä kokoontui vuoden 2007 aikana kuusi kertaa. Viimeinen kokous järjestettiin tammikuussa 2008, jolloin esiteltiin hankkeen loppuraportti.

3.2 Kirjastoautojen varustaminen

Kirjastoautot varustettiin Mikael Agricolan juhluvuoteen ja Agricola-busseiksi monin eri tavoin. Kirjastoautokunnille ja -autoille lähetettiin keväällä 2007 myös pelkistetty idealista siitä, miten he tämän lisäksi itse voisivat tuoda esiin juhluvuotta ja Agricola-teemaa.

Läpäisevänä ajatuksena niin kirjastoautojen varustamisessa kuin autoissa vuoden aikana järjestetyissä tapahtumissakin oli Agricola-juhluvuoden teema *Oma kieli, oma mieli*.

Tämä tunnuslause näkyi jo kirjastoauton ulkopuolella. Kullekin kirjastoautolle lähetettiin yksi 125 x 50 cm kokoinen mainosteippi, jonka sai kiinnittää valinnan mukaan joko auton kylkeen tai perään. Teipit olivat pohjaväritään valkoisia ja juhluvuoden julisteesta poiketen vaakatasossa. Teippien kuva-aiheena oli juhluvuoden logo sekä tunnuslause *Oma kieli, oma mieli*. Teippien vaatimuksena oli, että ne saa juhluvuoden jälkeen maalipintaa vaurioittamatta pois. Mainosteipit kustansi BTJ Finland Oy.

3.2.1 Materiaalipaketti

Maaliskuussa 2007 kaikille Suomen kirjastoautoille lähetettiin materiaalipaketti, jossa oli juhluvuoden viettoon ja siitä tiedottamiseen liittyvää aineistoa.

Materiaalipaketti käsitti seuraavat tuotteet:

- mainosteippi kirjastoauton kylkeen
- kirjastoautohankkeen esitteitä
- kaksi kappaletta kirjastoautohankkeen A4-julisteita
- kaksi kappaletta juhluvuoden isoja julisteita
- neljä kappaletta juhluvuoden A4-julisteita
- kahta eri kokoa juhluvuoden tarroja
- juhluvuoden kirjanmerkki
- Agricola 2007 -ohjelmaesitteitä

Materiaalia oli myös mahdollista tilata edulliseen hintaan hankkeelta, mutta vain muutama kirjasto käytti tätä mahdollisuutta hyväkseen.

3.2.2 Agricola-teemahylly

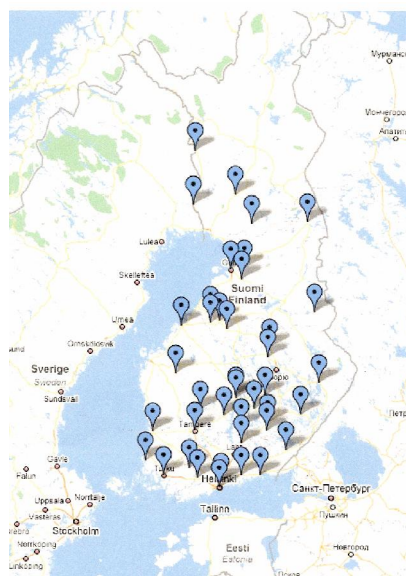
Normaalivarustuksensa sallimissa puitteissa kirjastot järjestivät autoonsa yhden hyllyn tai nurkkauksen, jossa oli esillä juhluvuoden teemaan liittyviä kirjoja, joko Agricolasta tai *Oma kieli, oma mieli* -teemasta kertovia. Kirjastot saivat vapaasti päättää mitä kirjoja tällä pienimuotoisella näyttelyllä esittelivät. Näyttelyn teema myös vaihteli vuoden mittaan.

3.3 Kirjailijavierailut

Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hankkeen tärkein toimintamuoto olivat kirjailijavierailut. Yhteensä 40 paikkakunnalla kiersi kirjastoauton mukana yhden työpäivän ajan kirjailija, joka tapasi kouluilla nuoria lukijoitaan ja kertoi heille omasta työstään ja kirjoistaan. Kirjailijavierailujen järjestäminen autoissa elävöitti ja teki tutuksi Agricolan ja hänen seuraajiensa elämäntyötä. Kirjailijat valitsivat esityksensä aiheet *Oma kieli, oma mieli*- ja Agricola-teemaa tukevasti.

Kirjailijavierailuiden käytännön järjestelyt hoiti Lukukeskus, keväällä kulttuurisihteeri Karri Korpelainen ja syksyllä kulttuurisihteeri Laura Ruohisto. Lukukeskus hoiti yhteydenpidon kirjailijoihin ja huolehti kirjailijoiden palkkioiden maksusta sekä matka- ja majoitusjärjestelyistä. Vierailun organisoinnista kunnissa huolehti kuntien kirjastoautohenkilökunta, joka myös piti yhteyttä kouluihin, joihin vieraat olivat auton mukana menossa.

Vaikka kirjailijavierailut järjestettiin leikkimieliseen kilpailuun osallistuneiden kesken eli niihin kirjastoautoihin, jotka vierailua hakivat, kattoivat vierailut maantieteellisesti varsin tasaisesti koko maan, aivan pohjoisinta Suomea lukuun ottamatta. Yhteensä vierailuilla oli arviolta 7 000 - 8 000 kuulijaa.

Kirjailijavierailut paikkakunnittain.

3.3.1 Lukuviikko

Tammikuussa 2007 julistettiin kirjastot.fi -sivulla kaikille Suomen kirjastoautokunnille avoin hakukilpailu koskien kirjailijavierailuita. Kilpailun voittona oli kirjailijavieras kirjastoauton matkaan yhdeksi päiväksi 100 euron omavastuulla. Kaikki muut vierailusta aiheutuvat kulut maksoi Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hanke. Jo etukäteen oli sovittu, että vieraan saavat ainakin Helsinki,

Joensuu, Jyväskylä, Oulu, Pernaja, Rovaniemi, Turku ja Vaasa. Näistä kunnista Oulu ja Vaasa eivät halunneet vierailijaa. Muut hakijat olivat Hartola, Heinola, Jyväskylän maalaiskunta, Jämsä, Kangasniemi, Kokkola, Kotka, Lappeenranta, Maaninka, Mikkeli, Nummi-Pusula, Pori, Ranua, Ristiina, Ruovesi & Virrat, Savonlinna, Seinäjoki, Somero, Tampere, Uusikaupunki, Vantaa sekä Varpaisjärvi & Lapinlahti.

Helmikuussa hanketyöryhmän nimeämä valintaraati päätti antaa kullekin hakijakunnalle kirjailijavieraan huolimatta hieman ennakoitua suuremmista kustannuksista. Vierailujen järjestämisessä päätettiin tukea mahdollisuuksien mukaan maakuntien omia kirjailijoita. Paikallisten kirjailijoiden suosiminen helpotti myös kustannusten pitämistä kohtuullisina.

Keväällä vierailut oli tarkoitus järjestää Lukuviikolla 19. - 25.3.2007, mutta 28 vierailun järjestäminen viikon aikana ei ollut mahdollista. Niinpä Lukuviikon aikana oli 20 kirjailijavierailua ja tämän lisäksi yksi vierailu toukokuussa. Lukuviikon vieraista kaksi oli kääntäjiä ja yksi ruotsinkielinen kirjailija, joihin hanke sai kohdennettua avustusta Suomen kääntäjien ja tulkkien liitolta sekä Finlands svenska författareföreningiltä. Aikataulujen vuoksi seitsemän vierailua siirrettiin toteutettavaksi syksyllä.

Tuula Kallioniemi vierailulla Tampereen kirjastoautossa.

Keväällä 2007 järjestetyt kirjailijavierailut (kirjailija ja vierailupaikkakunta):

Christina Andersson, Pernaja 19.3
Anna-Liisa Haakana, Rovaniemi 20.3
Marita Hauhia, Kotka 20.3
Hannu Hirvonen, Uusikaupunki 22.3
Tuula Kallioniemi, Tampere 21.3
Kaisa Kattelus (kääntäjä), Helsinki 20.3
Laila Kohonen, Somero 22.3
Leena Leskinen-Myller, Joensuu 21.3
Kari Levola, Turku 22.3
Laura Lähteenmäki, Jyväskylän mlk 20.3
Mari Mörö, Mikkeli 21.3
Sari Peltoniemi, Jämsä 22.3

Jorma Ranivaara, Lapinlahti & Varpaisjärvi 22.3, Maaninka 19.3
Kristiina Rikman (kääntäjä), Vantaa 20.3
Taina Teerialho, Pori 20.3
Mila Teräs, Hartola 23.3
Marika Uskali, Jyväskylä 21.3, Kangasniemi 8.5
Taruliisa Warsta, Ranua 20.3
Heikki Willamo, Nummi-Pusula 23.3

Rovaniemen kirjastoauton mukana kiersi kirjailijan lisäksi myös Seppo Ahtisen näyttelemä Mikael Agricola. Yhdellä luokalla oli juuri vierailun aikana historian tunnin aiheena Agricola ja kirjastoauton mukana he saivat näin yllätysvieraaksi myös elävän ”Agricolan”.

Vierailujen myötä sai Agricolan lisäksi myös kirjallisuus runsaasti lisää ystäviä: ”Kouluilla jälkivaikutukset käytön vilkkaudessa ja kirjallisuuden kiinnostavuudessa näkyvät pitkään.” (Riitta Kalenius, Jyväskylän kaupunginkirjasto)

3.3.2 Syksyn vierailut

Syys-lokakuussa järjestettiin keväältä siirtyneet seitsemän vierailua. Tämän lisäksi pidettiin syyskuussa jälleen avoin haku kirjastoautokunnille, lukuun ottamatta niitä kuntia, joissa jo keväällä kävi kirjailija Agricola-bussi -hankkeen puitteissa. Hakijoita tuli tällä kertaa 13 (Asikkala, Haapajärvi, Kolari, Kuhmo, Kuusamo, Muhos, Nivala, Oulu, Pieksämäki, Sievi, Ylikiiminki, Ylitornio, Ylivieska), joille kaikille myönnettiin kirjailijavierailu. Myöhemmin syksyllä Asikkala perui vierailun.

Syksyllä 2007 järjestetyt kirjailijavierailut (kirjailija ja vierailupaikkakunta):

Marita Hauhia, Lappeenranta 28.9
Hannu Hirvonen, Ylikiiminki 3.12, Muhos 4.12, Oulu 5.12
Hannele Huovi, Seinäjoki 16.10
Karo Hämäläinen, Sievi 29.11
Tuula Kallioniemi, Ruovesi ja Virrat 11.9
Inkeri Karvonen, Haapajärvi 12.11, Ylivieska 14.11, Nivala 27.11
Jukka Laajarinne, Kuusamo 10.12
Raili Mikkanen, Kolari 22.11, Ylitornio 23.11
Mari Mörö, Heinola 7.9, Ristiina 28.9, Pieksämäki 30.11
Marja-Leena Tiainen, Savonlinna 17.10, Kuhmo 15.11
Taruliisa Warsta, Kokkola 10.10

Kaikki kirjailijat kokivat vierailut erittäin hyviksi ja onnistuneiksi, ennen kaikkea innostuneiden lasten ansiosta. Muun muassa Inkeri Karvonen kehui, että ”lapset [olivat] joka kohteessa vilpittömän kiinnostuneita. Kuuntelivat tarkasti, kysymyksiä oli valmisteltu etukäteen ja niitä syntyi spontaanisti eri tilanteiden yhteydessä.”

Toisinaan kirjailijavierailut kytkeytyivät muihin tärkeisiin tapahtumiin. Näin esimerkiksi Oulussa, jossa ”Pienkirjastoauton päivä Agricola-bussina oli onnistunut. [- -] Oli hienoa olla mukana edistämässä suomalaista lukuharrastusta itsenäisyyspäivän aattona.” (Anna Maria Kokkonen, Oulun kaupunginkirjasto)

3.4 Agricola-bussien osallistuminen tapahtumiin

Kirjastoautot osallistuivat vuoden aikana myös erilaisiin tapahtumiin, kukin auto omien resurssiansa ja mahdollisuuksiensa mukaan. Osa tapahtumista oli paikallisia, mutta valtakunnallinen Kyläpäivä toukokuussa oli sellainen tapahtuma, johon kehoitettiin jokaista Agricola-bussia osallistumaan. Kirjastoautoja innostettiin myös luomaan omia tapahtumiaan Agricolan ja *Oma kieli, oma mieli* -teeman ympärille. Agricola-busseissa kävi kirjailijoiden lisäksi muitakin vieraita. Monella paikkakunnalla saatiin nauttia esimerkiksi ”Mikael Agricolan” käynnistä kirjastoautossa.

Itse Agricolan lisäksi busseissa nähtiin myös Agricola-teinejä. Turun yliopiston suomen kielen professorin Kaisa Häkkisen kouluttamat Agricola-teinit (Essi Lähtenmäki ja Sasu Ahonen) kertoivat eri tilaisuuksissa Mikael Agricolasta ja lukivat hänen tekstejään Agricola-bussissa kävijöille.

Hanke myös tilasi turkulaiselta marionettiteatteri Mundolta kirjastoautoihin sopivan Agricola-aiheisen näytelmän. Mundon perustaja ja vetäjä Marco Pinto loi kirjasto- ja Agricola-teeman ympärille näytelmän *Oma mieli, oma kieli*, jonka kesto oli 16 min. Keväällä 2007 Mundon kanssa tehtiin sopimus, jonka mukaan Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hanke voi tilata näytelmäesityksiä 15 kappaletta á 100 euroa. Nämä tuetut esitykset käytettiin Turun kirjastoautojen koulukierroksilla toukokuussa 2007. Tämän lisäksi näytelmää esitettiin Turun torilla kirjastoautojen Kyläpäivänä 29.5 ja Turun kirjamesseilla 6. - 7.10.2007. Tammikuussa 2008 Mundo vei *Oma mieli, oma kieli* -näytelmänsä Joensuuhun.

3.4.1 Agricola 2007 -kulttuuritapahtuma Manillan tehtaalla Turussa

Turussa juhluvuoden ensimmäisiä yleisötapahtumia oli Agricola 2007 -kulttuuritapahtuma Manillan tehtaalla 31.3.2007. Monitaiteellisessa tapahtumassa oli mukana Turun kirjastoauto, jonka matkassa oli myös runoilija Tapani Kinnunen. Hän lausui tapahtuman aikana omia runojaan.

3.4.2 Valtakunnallinen pääjuhla Turussa

Mikael Agricolan juhluvuoden pääjuhlaa vietettiin Turussa 9.4.2007. Tapahtumaan osallistui myös Turun kirjastoauto Agricola-bussina. Bussi oli juhlallisuuksien aikana Vanhalla suurtorilla, jonka vierellä Vanhalla raatihuoneella oli Agricola-mitalikilpailutöiden näyttely.

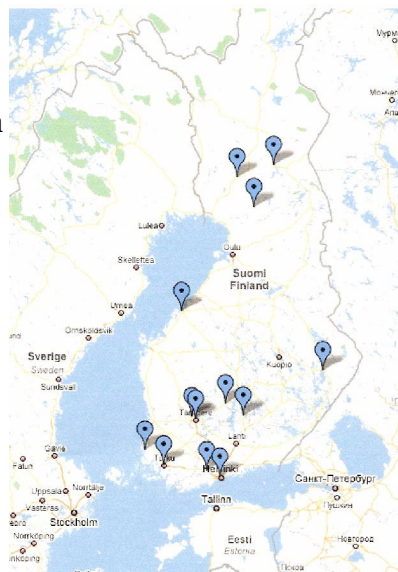
3.4.3 Jyväskylän kirjamesset

Jyväskylässä järjestettiin ensimmäistä kertaa kirjamesset 21. - 24.4.2007. Mukana messuilla oli Jyväskylän maalaiskunnan kirjastoauto Aino, joka messuhallin sisälle parkkeerattuaan oli hyvää mainosta niin kirjastoautotoiminnalle kuin Agricola-busseillekin.

3.4.4 Kyläpäivä

Koko Suomessa vietettiin kirjastoautojen Kyläpäivää 29.5.2007. Kyseisenä päivänä tapahtumaan osallistuneet kirjastoautot ajoivat syrjäseutujen sijasta kaupungin tai kunnan keskustaajamaan esimerkiksi torille, jossa ne myös järjestivät erilaista ohjelmaa.

Kyläpäivän vietto nivottiin yhteen eurooppalaisen Naapuripäivän (www.european-neighbours-day.com) kanssa. Naapuripäivää vietettiin Euroopan maissa nyt viidettä kertaa, ja sen tavoitteena on kaupunkilaisten ja asukkaiden tutustuminen toisiinsa esimerkiksi juhlien ja erilaisten tapahtumien välityksellä. Samalla pyritään vahvistamaan yhteistä paikallista ja eurooppalaista identiteettiä.

Kyläpäivän viettoon osallistuneet kirjastoautokunnat.

Seuraavassa lyhyesti tietoja siitä, millaista ohjelmaa Agricola-bussit Kyläpäivänä järjestivät:

- Hartolassa mukana menossa oli kuningaskunnan Kustaa-karhu.
- Joensuussa kirjastoauto vieraili Agricola-bussin ominaisuudessa Joensuun torilla lähes aidon Mikael Agricolan kanssa. Halukkaille kuulijoille jaettiin Mikaelin runomuotoisia ohjeita terveyden edistämiseksi touko- ja kesäkuussa. Koululaisille puolestaan tekivät tehtäviä liittyen uudissanoihin, joita on aikanaan ehdotettu suomen kirjakieleen. Lisäksi Kyläpäivään liittyen sanataidehanke Sanaratas sadutti koululaisia kyläkouluilla.
- Jämsässä kävijöitä viihdyttivät nuorten hanurikvartetti ja taikuri Pauli Vehkalampi. Myös kirjanvaihtolaatikat ja leikkimielinen kirjastoautoaiheinen tietokilpailu herättivät mielenkiintoa. Kemijärvellä kirjastoauto Kulkuri teki kolmen päivän kiertueen 29. - 31.5. Auto kiersi kylillä, mutta normaalireitistä poiketen. Ohjelmassa oli muun muassa Agricola-aiheinen tietokilpailu ja yllätysvieraita.
- Kokkolassa kirjastoauto parkkeerasi keskustan kävelykadulle. Palautekyselyyn vastanneiden kesken arvottiin kirja-palkintoja.
- Pääkaupunkiseudulla Espoon, Helsingin ja Vantaan kirjastoautot lähtivät yhdessä tuumin Helsingin keskustaan Narinkkatorille. Mukana oli kolme autoa, ja jokaisessa autossa oli oma näyttely ja ohjelmaa. Esimerkiksi Vantaan autossa lausuttiin Eino Leinon runoja ja Helsingin autossa oli mukana trubaduuri.
- Ranualla kirjastoauto parkkeerasi päiväksi torille.
- Rovaniemellä molemmat kirjastoautot ajoivat Lordin aukiolle, jossa oli ohjelmassa esimerkiksi trumpetin soittoa. Seurakunnan Silta Wanhaan aikaan -ryhmä esitti Agricolan elämäkerran ja veisasi Agricolan aikaisia virsiä. Ohjelma houkutteli paikalle noin 400 kävijää.

- Tampereen kaksi kirjastoautoa sekä Netti-Nysse olivat Keskustorilla. Ohjelmassa oli muun muassa runorouva, kirjavinkkausta ja poistokirjanmyyntiä.
- Turun kaksi kirjastoautoa viettivät Kyläpäivää Kauppatorilla. Toisen auton matkassa oli Agricola-teini, joka luki Agricolan tekstejä. Toinen auto ja lopulta itse kauppatori muuttui marionettiteatteriksi. Marionettiteatteri Mundo esitti näytelmää *Oma mieli, oma kieli*, jossa keskeisenä henkilönä on itse Mikael Agricola. Päivän aikana auton sisätiloihin tutustui noin 500 kävijää.
- Uudenkaupungin kirjastoauto oli keskellä kaupunkia sijaitsevan pääkirjaston pihassa.
- Vihdin kirjastoauto vieraili Nummelan torilla. Autossa oli valokuvanäyttely Vihdin kirjastoautotoiminnan historiasta.
- Ylöjärven kirjastoautossa nukketeatteri Leija esitti kolmen päiväkodin lapsille näytelmää "Kanan lemmikki".

3.4.5 SuomiAreena Porissa

Porin kirjastoauto osallistui Agricola-tapahtumaan Porin SuomiAreenalla 20. - 21.7.2007. Kirjastoautossa Turun yliopiston Agricola-teini piti tietoisukuja Agricolasta ja luki Agricolan tekstejä. Myös "Mikael Agricola" vieraili autossa.

3.4.6 Musapiknik Kupittaaanpuistossa Turussa

Turun Kupittaaanpuistossa järjestettiin 12.8.2007 koko perheen musiikillinen iltapäivä, jonka ohjelmassa myös Agricolan juhlavuosi oli vahvasti esillä. Paikalla oli myös Turun kirjastoauto, joka oli kävijöiden suosiossa. Kirjalainauksia tehtiin runsaasti ja lapsia kiinnostivat myös autosta jaetut juhlavuoden ilmapallot.

3.4.7 Rytärsky-päivä Vihdissä

Yhtä aikaa Agricolan 450-vuotisjuhlavuoden kanssa vietti Vihti omaa 500-vuotisjuhlavuottaan. Elokuussa Vihdin kirkonkylässä järjestettiin juhla viikonloppu, johon ajoittui myös perinteinen nuorisojärjestöjen toimintaa esittelevä Rytärsky-päivä 25.8.2007. Vihdin kirjastoautokin osallistui Agricola-bussina päivän viettoon. Ohjelma, joka sisälsi muun muassa satujen lukemista ja valokuvanäyttelyn, houkutteli autoon 550 kävijää. Lisäksi vuoden aikana Vihdin auto vieraili normaalin reitti aikataulun ulkopuolella kahdessa päiväkodissa.

3.4.8 Turun kirja- ja ruokamessut

Turussa 5. - 7.10.2007 pidetyillä kirja- ja ruokamessuilla oli Agricola monin tavoin esillä. Niin myös Turun kirjastoautossa, joka parkkeerasi messuviikonlopun ajaksi ruokamessuhalliin. Auton vieressä jaettiin juhlavuoden ilmapalloja ja autossa oli kumpanakin päivänä kolme marionettiteatteri Mundon esitystä näytelmällä *Oma*

mieli, oma kieli. Viikonlopun aikana autoon sisälle astui noin 700 messuvierasta, mutta Agricola-bussi näkyi toki muutenkin messuhallissa sekä Agricola2007-osaston markkinoinnissa.

3.4.9 Muut tapahtumat

Agricola-bussit osallistuivat myös kirjastoalan ammattilaisille tarkoitettuihin tapahtumiin. Valtakunnalliset kirjastopäivät pidettiin Kuopiossa 6. - 8.6.2007, ja siellä paikalla olivat Kuopion ja Siilinjärven kirjastoautot. Kirjastoautopäiville Kuusamoon 10. - 12.8.2007 kokoontui väkeä melkein kaikista autokirjastoista ja paikalla oli myös 26 kirjastoautoa. Tällöin lähes kaikissa autoissa oli vielä esillä Agricola-teemaa kirjoissa ja myös mainosteipit olivat joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta vielä autoissa.

Syksyllä 2007 hanke järjesti kirjastoautokunnille avoimen haun, jonka myötä marionettiteatteri Mundon vierailuun olisi saanut tukea 100 euroa vierailua kohti. Hakuajan umpeutuessa ei kuitenkaan ollut tullut yhtään hakemusta, luultavammin johtuen esityksen korkeahkosta hinnasta.

Mikael Agricola Mundon näytelmässä *Oma mieli, oma kieli*.

Myöhemmin Joensuun kirjastoauto ilmoitti halukkuutensa Mundon vierailun järjestämiseen ja kolme Mundon esitystä toteutettiin Joensuussa 17.1.2008.

Muitakin tapahtumia on vuoden aikana todennäköisesti ollut eri puolilla Suomea, mutta Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hanke ei ole saanut niistä tietoa.

3.5 Budjetti

3.5.1 Tulot

Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hankkeen tulot koostuivat erilaisista avustuksista sekä kirjailijavieraan saaneiden kirjastoautokuntien omavastuuosuuksista. Pienen lisän toi myös Agricola-oheismateriaalin myynti kirjastoautoille.

Suomen kulttuurirahasto myönsi Agricola 2007 -juhlavuoden valtuuskunnalle keväällä 2006 avustuksen, josta bussihankkeelle kohdennettiin 15 000 euroa.

Suomen kirjastosäätiöltä hanke sai 9 000 euron avustuksen, joka käytettiin kirjailijavierailujen järjestämiseen.

Muut avustukset kirjailijavierailuihin olivat seuraavat:

Finlands svenska författareförening: 700 eurolla yksi ruotsinkielinen kirjailijavieras

Suomen kirjailijaliitto: 1 400 euroa

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto: 1 400 eurolla kaksi kääntäjävierasta

Suomen nuorisokirjailijat: 1 400 euroa

Kirjailijavieraiden saaneiden kirjastoautokuntien omavastuut olivat yhteensä 3 900 euroa.

Oheismateriaalin myyntitulot olivat 219,80 euroa.

BTJ Finland Oy kustansi autojen mainosteipit 2 287,50 eurolla.

Yhteensä hankkeen tulot olivat 35 307,30 euroa.

3.5.2 Menot

Suurin osa hankkeen varoista meni kirjailijavierailujen toteuttamiseen. Nämä vierailut kustansivat yhteensä 21 400,00 euroa.

Seuraavaksi suurin menoerä oli marionettiteatteri Mundon tuotanto- ja esityskulut, yhteensä 4 600 euroa.

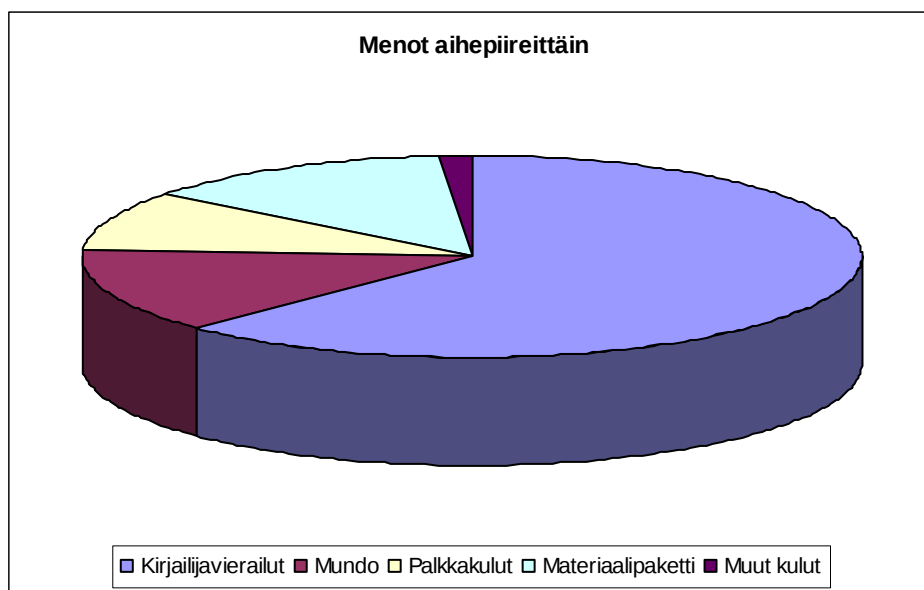
Osa-aikaisen projektisihteerin palkkakulut olivat yhteensä 3 255,39 euroa.

Autojen mainosteipit kustansivat 2 287,50 euroa. Kirjastoautoille lähetetyn materiaalipaketin muut painatus- ja postituskulut olivat 2 161,15 euroa. Mainosteipit mukaan lukien koko materiaalipaketti maksoi 4 448,65 euroa.

Muut menot olivat yhteensä 517,75 euroa.

Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hankkeen menot olivat kokonaisuudessaan 34 221,79 euroa.

Jäljellejäänyt summa 1 085,51 euroa lahjoitetaan Suomen kirjastomuseoyhdistykselle avustuksena *Vanhan Ykkösen* korjausprojektiin.

3.6 Tiedotus

Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hankkeen tapahtumista tiedotettiin pääasiassa kahdella foorumilla. Suurelle yleisölle tapahtumista tiedotettiin www.agricola2007.fi -sivuston kautta, jonne luotiin bussihankkeelle omat sivut www.utu.fi/agricola2007/tapahtumat/agricola_bussit/. Näille sivuille myös kerättiin pitkin vuotta materiaalia jo toteutuneista kirjailijavierailuista ja Agricola-bussien tapahtumista.

Kirjastojen henkilökunnalle suunnattu tiedotus tapahtui www.kirjastot.fi -sivulla ja kirjastoautojen yhteyshenkilöille suoraan sähköpostitse. Myös Kirjasto-lehden numerossa 1/2007 oli ennakkotietoja juhluvuoden kirjastoautohankkeesta.

Agricola-bussihankkeen esitteitä postitettiin kirjastoautoille materiaalipaketin mukana ja niitä jaettiin erilaisissa yleisötapahtumissa sekä kirjastoautojen että Agricola2007-organisaation toimesta. Agricola-bussit olivat lisäksi esillä juhluvuoden yleisessä tiedotuksessa.

Agricola-bussien erilaisista tapahtumista tiedotettiin paikkakuntaakohtaisesti myös paikallislehdille, -radioille ja -televisioille.

4 Agricola-bussit mediassa

Agricola-busseina toimivat kirjastoautot saivat huomiota tiedostusvälineissä enimmäkseen kirjailijavierailujen kautta. Tosin vain osassa lehtijuttuja oli mainittu vierailun liittyvän Agricola-bussihankkeeseen ja Agricola 2007 -juhlavuoteen. Pienemmillä paikkakunnilla erilaiset tapahtumat keräsivät huomattavasti enemmän huomiota kuin suurissa kaupungeissa. Esimerkiksi Nummi-Pusulassa tehty kirjailijavierailu päättyi peräti kolmeen paikalliseen lehteen. Ainakin Kuhmossa koululaiset tekivät vierailusta juttuja myös omaan nettilehteensä.

Kyläpäivän torivierailut pääsivät lehteen ainakin Kokkolassa, Turussa ja Vihdissä. Agricola-bussit kuuluivat myös paikallisradioissa ja näkyivät televisiossa. Turku-TV seurasi Turun Kyläpäivän tapahtumia ja TV2:n *Ajankohtaisessa kakkosessa* tuli 23.10.2007 juttu Hyrynsalmen kirjastoautosta.

5 Palaute

Kirjastoautoilta saatu palaute koskee lähinnä kirjailijavierailuja. Yleisiä huomioita Agricola-teemavuoden järjestelyistä kirjastoautoissa ei ole juurikaan saatu.

5.1 Palaute kirjailijavierailuista

Vuoden aikana järjestettiin yhteensä 40 kirjailijavierailua. Agricola-vierailujen myötä saatiin kirjailijoita paikkakunnille, joissa he eivät yleensä juurikaan käy. Monelle pienelle paikkakunnalle kirjastoauton mukana tulikin nyt kaikkien aikojen ensimmäinen kirjailijavieras.

Samalla toteutuu eräs kirjastoautojen tärkeimmistä periaatteista eli kirjallisuuden ja kirjastopalvelujen vieminen syrjäseuduille. Kuten Ranuan vt. kirjastotoimenjohtaja Vesa Sarajärvi totesi: ”Yleensä suurten taajamien lapset pääsevät helpommin osallisiksi erilaisista kulttuuritapahtumista, mutta sivukylien lapset jäävät vähemmälle. Todella huomasi kuinka tällaiselle olisi tilausta, ja toteutettuna juuri kirjastoautojen välityksellä.”

Sekä kirjastoautojen, koulujen että kirjailijoiden antama palaute oli hyvää. Kevään kirjailijavierailujen järjestelyistä kirjastot antoivat kouluarvosanoilla keskiarvoksi kiitettävän 9,15. Kaikki osapuolet olivat mielellään mukana vierailujen järjestämisessä ja kirjailijat otettiin ”ilolla ja innolla vastaan” niin kirjastoautojen kuin koulujenkin toimesta.

Myös kirjailijat tapasivat mielellään nuoria lukijoitaan ja koululaiset olivat innokkaasti mukana kirjailijatapaamisissa kuunnellen tarkkaavaisesti ja esittäen kysymyksiä.

Kirjastoautoissa ja kouluissa oli myös esillä kyseisen kirjailijan teoksia ja esimerkiksi Ylivieskassa aihetta työstettiin jälkeenpäin lukemalla lisää kirjailijan tuotantoa ja tekemällä omia kirjoja.

Palaute oli pääsääntöisesti hyvää, mutta jotkin asiat olisivat voineet mennä vielä paremminkin. Joillain paikkakunnilla oli pieniä informaatiokatkoksia kirjastojen ja koulujen välillä. Monilla vierailuilla joko kirjastoautot tai koulut innostuivat ottamaan mukaan liian isoja koululaisryhmiä, minkä he sitten jälkikäteen totesivat virheeksi. Osa vierailuesiintymisistä järjestettiin kirjastoautoissa, osa kouluissa. Positiivisimman palautteen saivatkin vierailut, joissa kirjailijan ja koululaisten tapaaminen järjestettiin itse autossa. Näin kuuntelijoita oli vähemmän, mutta tilanne intiimimpi ja luontevampi.

Osassa vierailuista ei kohderyhmä ollut aivan oikean ikäistä. Kirjastot olivat etukäteen yhteydessä Lukukeskukseen, mutta aina ei saatu järjestymään täysin sopivaa vierasta. Esimerkiksi parilla paikkakunnalla vierailu kohdistui alakouluihin, mutta kirjailijan teokset oli suunnattu ennemminkin yläkouluikäisille.

Vierailut järjestänyt Lukukeskuksen kulttuurisihteeri olisi toivonut syksyllä tarkempaa budjettiraamia vierailujen järjestämiseen. Oli vaarana, että kustannukset nousevat matkakulujen takia liian suuriksi. Talouden sallimissa rajoissa kuitenkin pysyttiin.

5.2 Palaute juhluvuodesta yleensä

Yleistä palautetta koskien Agricola-teemavuotta kirjastoautoissa on tullut lähinnä suullisesti Suomen kirjastoseuran kirjastoautotyöryhmän puheenjohtajan Kalle Varilan kautta. Kirjastoväen mielestä oli mukava tehdä auton kanssa jotain tavallisuudesta poikkeavaa ja tavata uusia asiakkaita ja yleisöjä. Tärkeäksi on koettu myös se, että kirjastoauto on saanut positiivista julkisuutta ja että sen toiminnalle on annettu arvostusta. Kirjastoauton myötä oman kielen ja mielen hallinta säilyy myös Suomen syrjäkylillä.

Vihdin kunnankirjasto antoi juhluvuoden vietosta sekä positiivista palautetta että parannusehdotuksen. Vihtiläisten mielestä kirjastoautojen Kyläpäivä oli hieno idea ja he saattavatkin tehdä torivierailusta vuosittaisen perinteen. Kirjastoautoille postitettuun materiaalipakettiin oltiin tyytyväisiä, mutta vielä mieluummin paketin sisältö olisi itse valittu etukäteen internetistä.

Yhteenvetona Agricola-juhluvuoden vietosta kirjastoautoissa voidaan todeta, että ”kirjastoauto soveltuu hyvin monenmoiseen toimintaan. Muunneltavuus ja liikkuvuus ovat kyllä kirjastoauton ehdottomia valtteja.” (Terttu Inkinen, Helsingin kaupunginkirjasto)

6 Juhluvuoden perintö

”Suomalaisten sanotaan tarttuvan poikkeuksellisen innokkaasti uusiin keksintöihin. Näin oli myös 1960 - 70 -luvuilla, jolloin kirjastopalveluja alettiin viedä pyörien päällä asiakkaiden luo. Auto osoittautui laaja-alaisissa ja harvaan asutuissa kunnissa mutta myös kaupungeissa hyväksi ratkaisuksi. Kirjastoautot yleistyivät varsinkin 1970-luvulla nopeasti. Suurissa kaupungeissa niiden avulla huolehdittiin uusien lähiöiden kirjastontarpeesta. Maaseudulla, missä pitkät etäisyydet ja hajanainen asutus vaikeuttivat kiinteiden kirjastojen ylläpitoa ja käyttöä, kirjastopalvelut saatiin näin ensimmäisen kerran asukkaiden käyttöön. Samalla luotiin pohjaa tasavertaisille kirjastojen peruspalveluille. [- -]

Kirjastoauto tuo nykyäänkin palvelut lähelle, mikä on tärkeää etenkin lapsille, vanhuksille, pienten lasten vanhemmille, autottomille - kaikille heille, joiden ei ole helppo lähteä matkojen päähän kirjastoon. Tämä onkin kirjastoautotoiminnan

vuosikymmenten läpi kestänyt valtti: palveluverkko on joustava, muutokset aikatauluihin ja reitteihin on helppo tehdä, kokoelma "elää" käyttäjien tarpeiden mukaisesti.

Kirjastoautotoiminta kuvaa haluamme kehittää suomalaista demokratiaa. Kirjastoautot ovat tehokkaasti poistaneet alueellista eriarvoisuutta ja lisänneet yhteisöllisyyttä.”
(Anneli Ketonen, Suomen kirjastomuseoyhdistys r.y.)

Mikael Agricola halusi suomalaisten voivan lukea maan ja taivaan asioista omalla äidinkielellään. Hänen voidaan katsoa olevan suomalaisen tasa-arvon ja demokratian ensimmäisiä airuita. Olemme juhlavuoden mittaan löytäneet tästä kestävästä linkin kirjastoautojen ja Agricolan välille: oman kielen merkityksen ja voiman säilyttämisen maamme joka kolkassa kaiken kansan keskuudessa. Agricola toi kirjallisuuden Suomeen ja kirjastoautot välittävät sen ympäri maan.

Kirjastoautot ovat osoittautuneet oivaksi tavaksi viedä juhlavuoden sanomaa kansan pariin. Kirjastoautolla on helppo osallistua mitä erilaisimpiin tapahtumiin ja sen kokoelma ja media on helppo muokata kulloisenkin teeman mukaiseksi. Eurooppalaisen naapuruspäivän viettoja kirjastoautojen yhteisenä kyläpäivänä voitaisiin ehkä kehittää eteenpäin. Jos naapuruspäivä saa jalansijaa Suomen eri paikkakunnilla, kirjastoautojen mukana olo lisää tapahtumien yhteisöllistä henkeä merkittävällä tavalla ja samalla kirjastoautot saavat uusia yleisöjä.

Juhlavuotemme logon kuva-aiheena on Suomen ensimmäinen kirjastoauto, *Vanha Ykkönen*. Se kierteli Turun turuilla ja toreilla vuosina 1961 - 1975. *Vanha Ykkönen* on tarkoitus entistää museoajoneuvoksi. Tulevina vuosina se toimii suomalaisen kirjastoautotoiminnan johtotähtenä ja kuljettaa mukanaan Mikael Agricolan elämäntyön muistoa. Auton hyllyille voidaan sijoittaa Agricola-aineistoja ja sen medioiden avulla kertoa hänen elämäntyöstään.

Suomen kirjastoautot Agricola-busseina 2007 -hankkeelle osoitetusta määrärahasta jäi käyttämättä 1 085,51 €. Se päätettiin lahjoittaa Suomen kirjastomuseoyhdistykselle, joka kerää varoja *Vanhan Ykkösen* kunnostustyön tekemiseen (Rahankeräyslupa ESLH-2007-05802/Tu-52).

Agricolan juhlavuoden tunnuslause *Oma kieli, oma mieli* toimii hyvin myös kirjastoautotoiminnan peruspilarina.

Vanha Ykkönen

Suomen kirjastoautotoiminta sai alkunsa Turussa 1961. Suomen ensimmäinen kirjastoautokäyttöön suunniteltu auto oli rakennettu Ford Thames Trader -alustalle Nummelan koritehtaalla Piispanristillä. Nykyään *Vanhana Ykkösenä* tunnettu auto aloitti liikennöinnin 13.11.1961, ja oli ajossa aina vuoteen 1975 asti. Tähän 7 metriä pitkään kirjastoautoon mahtui noin 1500 kirjaa.

Vanha Ykkönen Pikisaaressa Jakob Bremenin kadun päässä vuonna 1961.

Vuonna 1987 *Vanha Ykkönen* oli ajettu Karstulaan, jonka metsistä se löytyi talvella 2000. Auto oli toiminut matkailuautona ja lopulta kalamajana metsän laidassa. Ajovalot olivat päätyneet tuulastustarkoituksiin. Syyskuussa 2001 käynnistyi pelastusretki, joka lopulta vuonna 2003 päättyi Turun kirjastoauto-osaston lämpimään halliin. Siellä *Vanha Ykkönen* saa levätä nykyisten kollegojensa vieressä.

Turun autokirjaston henkilökunta on perustanut yhdistyksen, jonka tarkoituksena on auttaa Turun kaupunginkirjastoa *Vanhan Ykkösen* entistämässä. *Vanha Ykkönen* r.y. on yhdessä Vaasassa toimivan Suomen kirjastomuseoyhdistys r.y:n kanssa aloittanut rahankeräyksen (Rahankeräyslupa ESLH-2007-05802/Tu-42), jonka avulla kirjastoautoveteraani pyritään saamaan takaisin ajokuntoon ja entiseen loistoonsa. Keräykseen voi osallistua maksamalla haluamansa summan Suomen kirjastomuseoyhdistys r.y:n tilille 152830-129143.

Lisätietoja hankkeesta ja *Vanha Ykkönen* -yhdistyksestä:

Puheenjohtaja Kalle Varila
kalle.varila@turku.fi
Puh. (02) 262 0673
Matkapuh. 050-581 4894

Vanha Ykkönen
c/o Autokirjasto
kirjastoauto@turku.fi
Amiraalistonkatu 6, 20100 Turku
Puh. (02) 262 0655